

Zwarte cirkel en vierkant

Olieverf op doek
225 x 143 cm
gesigneerd op rug, onderaan
rechts 1962-1963

Museum voor schone kunsten, Gent

In het eindbeeld van haar structuur, staat de wereld waarin wij leven nog in een beginstadium.

Het valt niet te loochenen dat wij met wantrouwen de evoluties volgen van het menselijk denken en de techniek waarvan de teweeggebrachte emoties zich steeds verder en verder verwijderen van de werkelijkheid. Maar ondanks dat wantrouwen blijven wij overtuigd dat elke beschaving het resultaat was van de haar kenmerkende ontwikkelingsgraad en dat de mens eeuwig opnieuw zal willen creëren en dat niet alleen met behulp van de hem bekende uitdrukkingsmiddelen, maar vooral onder de impuls van een visie die zijn tijdsgebonden denken bepaalt.

Permanent is de moderne schilderkunst onderhevig aan bewegingen die, als exponent van onze trillende maatschappij, met een bijna heldhaftige geestdrift hun bewustwording van de realiteit verkondigen.

In 1911 beweerde de Italiaanse futurist Umberto Boccioni (1882-1916): 'Wij zijn de primitieven van een nieuwe samenleving'.

Maar nauwelijks twee jaar later exposeerde de Pools-Russische schilder Casimir Malevitch (1878-1936) te Moskou, een volmaakt zwart vierkant, geschilderd op een witte achtergrond. Wat meteen het einde moest betekenen van de abstracte schilderkunst, betekende het begin en na meer dan een halve eeuw getuigt dezelfde schilderkunst, het zij dan onder verschillende namen en tendensen, nog altijd van haar oorspronkelijkheid en levert zij de zoveel enthousiaste bewijzen dat een levende kunst nooit een verschil mag maken tussen lelijkheid en schoonheid. De eindelijke afrekening bewijst dat de schilderkunst als banale versiering heeft afgedaan.

Het eerste werk waarmee Dan Van Severen zijn onafwendbare tocht begon in de niet-figuratieve schilderkunst, ontstond omstreeks 1954. Hij was toen 27 jaar oud en afgestudeerd aan het Hoger Instituut Sint Lucas te Gent en aan de Koninklijke Academie en het Nationaal Hoger Instituut voor Schone Kunsten te Antwerpen.

Het is opvallend dat er tussen de eerste werken van Van Severen en deze compositie 'Zwarte cirkel en vierkant' een nauw verband bestaat wat betreft een niet te definiëren aanwezig zijn van ruimtelijke rust. In dit schilderij is de beweging een beweging die de oneindigheid benadert. Als gefascineerd gebruikt Van Severen in zijn werk bijna altijd dezelfde motieven; kruis, cirkel, ruit of vierkant. Hun strenge, maar emotioneel sterke vormen zijn van een vreemd uitdagende sereneiteit.

Het is mogelijk dat het teken nauw verbonden is met het begrip snelheid, maar de door hem herhaaldelijk gebruikte vormen

scheppen juist een ongewone toestand van immobiliteit. Een bijna niet merkbaar in bezit nemen van de ruimte. Evenals deze vormen symbolen zijn, worden de symbolen opnieuw andere vormen die onderling buiten het constructieve gebeuren staan en naar elkaar toegroeien in hun oppervlakkig weinig sensationele omtrekken. De confrontatie tussen de grote donkermatte cirkel en het kleinere grijspurperen vierkant op een zwarte vertikaal rechthoekige achtergrond, die afgebakend werd met een vreemd grijs, is geen weergave van een mogelijke innerlijke werkelijkheid, maar een benaderen, buiten de tijd om, van de onveranderlijkheid van onze gevoelswereld. Traag betrekken de duidelijk getekende vormsymbolen onze persoonlijkheid in een nauwkeurig verklaren van de vergankelijkheid.

Onmiskkenbaar draagt ook dit werk de stempel van Van Severens artistieke eerlijkheid. Het verkiezen van het werkelijke boven de banaliteit van de illusie.

Het verdedigingsmechanisme van deze schilderkunst dwingt de toeschouwer tot aarzelen, achter te blijven, en te ademen. De ruimte en de structuur, de vormen en de materie, zijn de aanknopingspunten die het ons mogelijk maken dit werk te 'belevan'. Een misleidend sober kleurgebruik veroorzaakt een klimaat van absolute vergeestelijking. De niets ontziende eenvoud van zijn compositie is van een bijna volmaakte luciditeit die huiveringwekkend zijn gevoelswereld kenbaar maakt. Terecht noemde iemand hem 'De Vlaamse primitief van de 20e eeuw'.

Van Severen blijkt zich volledig bewust van alle picturale mogelijkheden. De vorm die hij kiest negeert hij met de vorm, de kleur met de kleur. Nooit is de kleur openlijk in zijn werk aanwezig, zij groeit rond de omtrekken en wordt dan plots alles overheersend.

De achtergronden overwinnen de abstractie en nieuwe aspecten van de gevoelsmogelijkheden worden duidelijk in de openbaring van deze nieuwe oneindigheid. Uit deze compositie straalt een zeldzame toestand van rust. Het verdwijnen der contrasten maakte plaats voor de bezieling.

Onbetwistbaar draagt het oeuvre van Dan Van Severen een mystieke boodschap die het 'verlichte' denken ver achter zich laat. Nieuwe gebieden werden verkend, en alle verwantschap met de intuïtie genegeerd. Het ritueel heeft de vormen losgemaakt uit hun fragmentarische opdracht. De leegte wordt aangetast door de vervoering maar blijft aanwezig in een nieuwe, ons onbekende dimensie.

Het valt moeilijk uit te maken welk aspect in deze schilderkunst primeert of waar Van Severens picturale eenvoud zal eindigen. Als beginsel was er kleur en vorm, als uiterste blijft

er kleur en vorm. Deze schilderkunst wordt beheerst door een unieke eenheid van denken. Eenheid die men terugvindt in sommige middeleeuwse miniaturen waarmede onbekenden ons een getuigenis leverden van de huiver van de eenvoud. Van Severen ontwikkelt in zijn composities een evenwicht dat alle decoratieve abstractie uitsluit. Met een groeiende concentratie rangschikt hij de details volgens een gevoelskennis die zijn absolutisme verantwoordt. Dit werk behoort tot de zeldzame voorbeelden die de uiteindelijke conceptie van de vorm weergeven. Een conceptie waar-

aan de mens zich onderwerpt. En met hem ook zijn meditatie.
Ziehier de naaktheid
De rest is gewaad
Ziehier het gewaad
De rest is tooi
Ziehier de zuiverheid
Al de rest is smet
Ziehier de armoede
De rest is praal

Hugues C. Pernath.

Bibliografie :

- M. Callewaert**, in : De Periscoop, 1957 ;
- A. De Decker**, in : De Standaard, 31.12.1964 ;
- J. Fontier**, in : De Periscoop, 1965 ;
- Idem**, in : 5de Wiel, 5de Jg. nr 2 ;
- Idem**, in : Vooruit, 24.8.1967 ;
- L. Stassaert**, in : Labris, 1963 ;
- M. Callewaert**, in katalogus Kontrasten, 47/67.